

Tí dvaja budú jedno telo

Sex a manželstvo z biblickej perspektívy

They become one flesh

Sex and marriage from a biblical perspective

Ján Henžel, SR, Pedagogická fakulta UMB Banská Bystrica

Abstract:

This paper introduces a Christian viewpoint on the nature and purpose of marriage and sexuality derived from successive stages of God's revelation. This has been done by examining biblical and theological references which lead to a conclusion that marriage is the only appropriate frame for sexual activity. As intended by God, it is an ultimate expression of both, spiritual and physical, unity of a man and a woman on a deepest possible level.

Key words:

Marriage, sex, religion, God's kingdom, Bible, creation, Fall, love, Christ, God, unity, relationship,

Hoci na prvý pohľad sa to zdá zvláštne, ale sex a náboženstvo sa sotva dajú rozdeliť. Prezrádza to naša reč. Milenci sa navzájom *zbožňujú*. Žena tvrdí, že život bez milovaného muža by bol pre ňu *peklo*. On jej sľubuje, že ju uvedie do *neba*, lebo je jeho *bohyňou*. Bohom a bohyniam plodnosti a lásky sa klaňali naši predkovia už aspoň 4000 rokov. W. A. Meier je udivený, že bohyňu lásky Aštartu uctievali od blízkovýchodného Hierapolisu až po Španielsko (Meier, 1986, s. 195). Keď teda kresťanstvo hovorí o tomto predmete, tak sa netlačí do oblasti, kde náboženstvo nemá čo hľadať. Usiluje sa o konverzáciu v predmete, kde náboženstvo vždy patrilo. V dnešnej kultúre však o svoj hlas na túto tému musí zápasiť.

Jedným z dôvodov tohto kultúrneho zápasu je snaha moderných sociálnych vied dívať sa na svet všeobecne, ale aj na sexualitu konkrétne nezaujato a bez predsudkov. Roger Scruton tvrdí, že on „sa díva na ľudstvo nezúčastnenými očami filozofického antropológa“ (Scruton, 1986, s. 14).

Žiadne „nezúčastnené oči“ však neexistujú. Naše myslenie o sexualite je silne podmienené osobnou históriou, našou skúsenosťou či neskúsenosťou, nadšením či sklamaním, vďačnosťou či ľútosťou. To, čo vieme o sexualite, je poznaním zvnútra, lebo to poznáme ako sexuálne bytosti. Naše poznanie sexuality je aspoň čiastočne existenciálne, lebo sami sa zúčastňujeme toho, čo poznáme. Preto sa prirodzene usilujeme formovať svetonázor a etiku, ktorá vyhovuje našim názorom a postojom.

Ja však chcem ponúknuť kresťanský svetonázor, ktorý už z definície je pre mňa výzvou a mení moje myslenie i správanie. To často nie je príjemné, ale rozhodujúca je otázka, či kresťanský pohľad na sexualitu je správny, a nie či je príjemný? Správny postoj k sexu a manželstvu sa dá odvodiť len z materiálu, ktorý nájdeme v rôznych štádiách Božieho zjavenia. Budeme stopovať morálku sexu a manželstva v dejinách spásy tak, ako ich zaznamenáva Biblia a hľadať v nich morálne hodnoty, ktoré platia aj dnes.

Sex a manželstvo v dejinách spásy

Biblická múdroslovná literatúra hovorí, že svet je vybudovaný podľa múdrosti. Stará zmluva si túto múdrosť predstavuje ako architektúru vesmíru: „Múdrosťou položil Hospodin základy zeme, nebesia upevnil rozumnosťou“ (Príslovia 3:19). Christopher Ash v tejto súvislosti hovorí, že múdrosť je základným poriadkom, akýmsi architektonickým projektom, podľa ktorého je zostavený vesmír. Preto ak máme vo svete žiť múdro, potrebujeme rozumieť tejto „architektúre,“ ktorou je svet postavený. Kresťania tvrdia, že súčasťou tohto poriadku je vyjadrovanie sexuality v rámci manželstva (http://thegospelcoalition.org/publications/cci/christianity_and_sexuality). V dnešnom svete ľudia oddeľujú otázky sexu a manželstva. Je na to niekoľko dôvodov. Jednou z nich je nepochybne skutočnosť, že moderná antikoncepcia umožňuje oddelenie pohlavného spojenia od plodenia detí. V čase, keď bolo riziko nechcených detí väčšie, ľudia považovali sex mimo manželstva za nezodpovedný. Prevládala totiž zhoda, že pre dobrú výchovu detí je manželstvo nutné. Teraz, keď je antikoncepcia spoľahlivá, ľudia už tak nezmyšľajú. Vo Svätom Písme sa však sex a manželstvo nedajú ľahko oddeliť. Zdá sa, že v Písme svätom sú to 2 vlákna jedného povrazu. Ash ponúka nasledovnú pracovnú definíciu manželstva: „Manželstvo je dobrovoľný sexuálny a verejný sociálny zväzok jedného muža a jednej ženy z rozdielnych rodín. Tento zväzok má za vzor zväzok Boha s jeho ľudom – nevestou; Krista s jeho cirkvou. Vlastnou podstatou tohto zväzku je Božie volanie k celoživotnej a výlučnej sexuálnej vernosti“ (Ash, 2005, s. 63). Teda to, ako to má byť so sexualitou a manželstvom, nie je v prvom rade závislé od ľudskej skúsenosti a pozorovania kultúry, ale od toho, ako to bolo určené stvorením. Vo svojej obrane etiky, ktorá je zakorenená v poriadku stvorenia, profesor Oliver O'Donovan tvrdí:

Kresťania klasicky veria, že pri ustanovení manželstva, dostali ľudské vzťahy aj zámer, teleologickú štruktúru, ktorá je faktom stvorenia, a preto je nezmeniteľný. Dimorfná organizácia ľudskej sexuality, zvláštna prítlačivosť dvoch dospelých opačného pohlavia z rôznych rodičov, založenie domácnosti, ktorá je odlišná od rodičovského domu a spájajúca ich životy do zdieľaného života (z čoho Ježiš odvodil neprirodenosť rozvodu): toto tvorí vzor ľudského naplnenia, ktoré slúži širšiemu zámeru tým, že umožňuje rozmnožovanie v kontexte

lásky a oddanosti. Čokoľvek sa v histórii stane, kresťania hovoria, že toto je realita manželstva. Konkrétne kultúry ho mohli narušiť; jednotlivci ho mohli nedosiahnuť. V každom prípade je to na ich škodu. Presadzuje sa ako Boží stvoriteľský zámer pre ľudské vzťahy na zemi. Bude s nami v takej či onakej forme ako naše prirodzené dobro až kým (ale nie dlhšie) ako sa zjaví Božie kráľovstvo (O'Donovan, 1986, s. 69).

Práve rozvoj myšlienky Božieho kráľovstva vo veľkom príbehu Biblie bude onou „architektúrou,“ ktorá nám pomôže porozumieť aj hodnote sexuality v kontexte manželstva. Je dôležité pamätať si, že každý z partnerov je osoba, ktorej bytosť má 2 aspekty. Je to vnútorná bytosť, ktorá formuluje oddanosť a vonkajšia bytosť, ktorá sa zapája do činov. Tieto dva aspekty ľudskej prirodzenosti sú nesmierne dôležité pre pochopenie kresťanského manželstva.

Ustanovenie modelu Božieho kráľovstva

Drvivá väčšina prírodovedcov sú filozofickí realisti. Vedia totiž, že ich úlohou nie je vymyslieť fyzikálne zákony alebo vtláčať štruktúru do neusporiadaného vesmíru, ale objaviť štruktúru, ktorá v ňom existuje. Biblia rozširuje tento koncept filozofického realizmu aj za hmotný poriadok, aj na morálne, psychologické, antropologické a sexuálne dimenzie. Stvoriteľský poriadok je teda nielen fyzický, ale aj metafyzický. Analogicky z toho vyplýva, že etika je odvodená z metafyziky a teológie. „Etika je vysvetľovaním poriadku, ktorý Boh vložil do stvorenia; nie je to poriadok vychádzajúci z ľudskej vôle, ktorý sa vtláča do pôvodne neusporiadaného morálneho poľa“ (Ash,

http://thegospelcoalition.org/publications/cci/christianity_and_sexuality).

Genesis 1-3 nám umožňuje zahliadnuť realitu pred Pádom človeka do hriechu. Genesis 2:4-24 nám predstavuje model toho, čím malo manželstvo byť. Aj Ježiš aj apoštol Pavol sa odvolávajú na Genesis 2, ktorá stanovuje podstatu a normu manželstva. Oddiel vrcholí vo vv. 24-25:

„Preto muž opustí svojho otca i svoju matku a príľne k svojej žene a budú jedným telom. Obaja však boli nahí, človek i jeho žena, ale nehanbili sa.“ Pre správne pochopenie týchto veršov je dôležitý ich kontext. Podstata človeka viedla Boha k úsudku, že nie je dobré človeku byť osamote (2:18). Potom ako hľadal partnera medzi zvieratami, Boh stvoril ženu z Adamovho rebra. Zdá sa, že zvolanie „kosť z mojich kostí a telo z môjho tela,“ je dôrazné. Adam hovorí, že Eva je stvorením rovnakého druhu ako on. Eva je osobná a vzťahová bytosť práve tak, ako aj Adam. 23. v. ústi logicky do 24. v. Pretože „žena“ je rovnakého druhu, a teda vhodnou pomocníčkou, muž opustí, príľne a bude jedným telom. Pôvod ženy ukazuje jej podstatu. Ona je ako muž. Pretože je ako muž, môže vstupovať do zmluvy a prisahať

oddanosť a solidaritu (pozri Numeri 30). Má potenciál byť pravou spoločníčkou a plne sa podieľať na udržovaní záhrady.

Štruktúra manželského vzťahu je explicitne vyjadrená vo verši 24. Hebrejské slovo preložené ako „opustiť,“ je veľmi silné slovo. Obyčajne označuje odsúdeniahodný čin dezercie. V Genezis 2:24 označuje prerušenie záväzku voči rodičom. V tomto prípade, pretože prerušenie má za účel založenie novej rodiny, akt opustenia sa nepovažuje za morálne odsúdeniahodný (Podrobné vysvetlenie pojmov a ich teologického významu sme čerpali z Wenham, 1991, s. 41-91). Opustenie je konkrétny čin, ktorý sa udeje v istej chvíli.

„Lnúť (alebo „pevne sa držať“),“ je slovo, ktoré má vždy trvalý zmysel. Týka sa niečoho, čo pokračuje bez prerušenia. V kontexte správy o stvorení sa to nemôže týkať pohlavného aktu. Hebrejské slovo „lnúť,“ hovorí o lepení a môže sa týkať aj nevyliciteľnej choroby. Nevyliciteľná choroba sa trvale prílepí na človeka. Človek sa jej nemôže zbaviť. V kontexte Genezis 2 toto slovo hovorí o trvalosti vzťahu, ktorý vzniká opustením a príľnutím. Kým myšlienka príľnutia sa nemôže týkať sexuálneho vzťahu, myšlienka „budú jedným telom,“ má sexuálne súvislosti. Pravdepodobne sa však týka širšej predstavy o ustanovení novej spoločenskej jednotky, rodiny, pod novou hlavou. Základom tejto novej jednotky je manželstvo, dôsledkom je zjednotenie muža a ženy.

V tomto kontexte má v. 25 veľký význam: „Obaja však boli nahí, človek i jeho žena, ale nehanbili sa.“ Fakt, že obaja boli nahí a nehanbili sa, má súvis s tým, do akého vzťahu Adam a Eva vstúpili. Adam a Eva v tejto chvíli sú príkladom toho, čím malo manželstvo byť. V manželstve sa muž a žena odhalia jeden druhému. Tam, kde je na oboch stranách láska a dôvera, partneri sa môžu odhaliť telesne, citovo, psychicky a duchovne a necítia sa ohrození.

V Genezis 4:1 čítame, že „Adam poznal svoju ženu Evu, ona počala a porodila.“ Aj keď použitie slovesa „poznať“ na opis pohlavného styku nie je časté, jeho použitie v tomto kontexte je nanajvýš vhodné. Hovorí totiž, že fyzická intimita sexu je symbolom väčšej intimity. Použitím slova, „poznať,“ sa znázorňuje sexuálny styk ako aktivita, ktorá zahŕňa celú osobu. Celá osoba, nielen telo, je odhalená druhému. Každý pozná myšlienky a city druhého a každý dáva seba druhému v akte sexuálneho styku. Sexuálny styk neplní len biologickú funkciu. Ďalej nájdeme dôkazy, že sexuálny styk je cestou, ktorou sa jedna osoba oddáva druhej skrze telo. Telo je tu nástrojom prebývania.

Jednota manžela a manželky sa zdá byť hlavným zámerom manželstva.

Počatie detí sa v Genezis 2 nespomína, ale sa predpokladá. Predtým v Genezis 1:28 sú muž a žena požehnaní a inštruovaní množiť sa. Dôraz na zjednotenie v podrobnejšom zázname 2. kap. posúva rozmnožovací aspekt na 2. miesto. Myšlienka, že rozmnožovanie je na 2. mieste, je potvrdená

výrazom „jedno telo.“ Tento výraz zosilňuje myšlienku zjednotenia a naznačuje, že nová jednotka je základnou jednotkou ľudstva. Manželstvo je základom novej spoločenskej jednotky, novej rodiny.

Ak berieme do úvahy prvú kapitolu Genezis za určujúce podstatu sexu a manželstva, tak môžeme tvrdiť, že má dva zámery. Prvým zámerom je zjednocujúci: vytvorenie jednej entity z dvoch. Druhým zámerom je počatie detí. Osobné zjednotenie manžela a manželky je vhodným základom na počatie a výchovu detí. A to z jednoduchého dôvodu, že deti sú osobné a vzťahové bytosti.

Tvrdíme teda spolu s C. Ashom, „že manželstvo je súčasťou morálneho tkaniva stvorenia, ktoré Boh milostivo dal mužom a ženám ako nemennú formu pre sexuálne vzťahy, ktorú sme dostali pre naše požehnanie. V rámci týchto parametrov muž a žena môžu odpovedať na Božie volanie slúžiť mu v láske“

(http://thegospelcoalition.org/publications/cci/christianity_and_sexuality).

Toto je však skôr ideál ako každodenná skutočnosť. Biblia o tom od začiatku vie. Nedostatok viery v Boha a následná neposlušnosť ľudí mala jasné následky pre ich sexuálny vzťah. Uvedomili si, že sú nahí (Genezis 3:7).

Netešili sa z toho, že sú odhalení. Po tom ako sa vzopreli Božej vláde, ich odhalenosť im dávala pocit zraniteľnosti – a báli sa (Genezis 3:10). Hoci text Genezis nehovorí explicitne o psychológii tohto nového vzťahu, učenie o hriechu, ktoré sa rozvinulo vo Svätom Písme, nám umožňuje predpokladať, že nedostatok ich dôvery Bohu im dával vidieť, že iní môžu byť proti nim práve tak, ako boli oni proti Bohu. Uvedomili si, že je možné, aby Boh a iní boli proti nim. Tak ako sa patrí pre toto nové postavenie, Boh im urobil oblečenie z koží a Adam a Eva sú oblečení (Genezis 3:21). Obranná úloha, ktorú hrajú šaty, ukazuje, že sexuálna túžba môže byť teraz pokrivená. Môže sa použiť na objekty a ciele, pre ktoré neboli súčasťou Božieho plánu. Nasledujúce biblické dejiny ukazujú zvrátenosť sexuálnej túžby ako skutočnosť. Vzor vlastného dávania sa často zvráti. Od tejto chvíle sexuálna aktivita často znamená brať pre seba, a nie dávať seba druhému.

Božie kráľovstvo sľúbené (Abrahám)

Abrahám je človekom viery, ktorý reaguje na Božie slovo (Genezis 12:1-9). Zároveň je však aj on otrokom hriechu a poznačený strachom, ktorý hriech vyvoláva. Na svojej ceste do Egypta sa pokúša oklamať faraóna, aby chránil seba (Genezis 12:10-20). V tomto príbehu je ukotvená zásada posvätnosti manželského zjednotenia. Aj správa o Abrahámovi a Abimelechovi v 20. kapitole podčiarkuje myšlienku, že manželská jednota je svätá. Incident zaznamenaný v Genezis 16, kde neplodná Sára dáva svoju otrokyňu, Hagar, Abrahámovi, aby získala dieťa, je proti ideálu, ktorý bol ustanovený v rajskej záhrade. Text výslovne neodsudzuje tento čin ako čin nevernosti, hoci spôsob, akým Abrahám poslúchol Sárú (v. 2), naznačuje, že ide urobiť chybu

ako aj Adam, ktorý poslúchol Evu (Genezis 3:17). Správa o nepriateľstve medzi Sárou a Hagar ukazuje na nebezpečenstvá mnohoženstva.

V Genezis 19 máme príbeh o Lotovi v Sodome a Gomore. Sloveso „poznat“ má tu jasný sexuálny podtón. Je to jasné zo skutočnosti, že Lot má „dve dcéry, ktoré nepoznali muža“ (19:8), ktoré ponúka mužom mesta. Zdá sa, že homosexuálny prvok je v tomto príbehu druhoradý. Webb má určite pravdu, keď tvrdí, že „sexuálny hriech sodomitov je súčasťou všeobecnejšieho stavu neporiadku, do ktorého patrila aj nepohostinnosť, xenofóbia a násilie“ (Webb, 1994, s. 77). Mužovia toho mesta boli pravdepodobne v podstate heterosexuálni. Webb poznamenáva, že ich zámerom bolo „ponížiť cudzincov tým, že ich homosexuálne znásilnia, ako sa to v staroveku často robilo s vojnovými zajatcami. V takom prípade morálna námietka voči činom mužov Sodomy a Gomory sa musí spájať s násilným sexuálnym činom. Takéto sexuálne násilie je nesprávne z dvoch hľadísk. Nerešpektuje dôstojnosť ľudskej bytosti a popiera Bohom danú podstatu ľudskej sexuality tým, že namiesto toho, aby seba ponúkala druhému, tak seba natíska druhému.

Môžeme poznamenať, že Abrahámovo mnohoženstvo je v protive k vzoru manželstva. V úzkom slova zmysle Abrahám nepraktizoval polygamiu, lebo Hagar bola jeho konkubína, nie manželka, ale aj tak je to vzdialené rajskejmu ideálu jedného muža a jednej ženy. Iní patriarchovia a králi Izraela praktizovali polygamiu. Zaujímavá je Wrightova poznámka: „Niektoré zvyky, ktoré boli bežné v starovekom svete, sa tolerovali aj v Izraeli bez explicitného Božieho príkazu alebo zákazu. Vyvíjala sa však teologická kritika, ktorá ich považovala za nedosahovanie vysokých Božích noriem. Tieto zvyky sa potom regulovali právnymi opatreniami, ktoré mali zmierniť alebo odstrániť ich najhoršie účinky. Do tejto kategórie by sme mohli zaradiť mnohoženstvo, rozvod a otroctvo“ (Wright, 1983, s. 175-176).

Apoštol Pavol by povedal, že Boží ľudia boli otrokmi hriechu a ich hriechne činy nie sú vzorom mravnosti. Aj keď Boží ľudia neprijali a neuskutočňovali Božie ideály, tieto ideály formovali charakter ochranných regulácií.

Božie kráľovstvo predznamenané (Dávid, Šalamún)

Pre ustanovenie Izraela ako národa bol ústredným exodus z Egypta a Zákon zo Sinaj. Izrael založený na Tóre prosperoval a stal sa veľkým národom za Dávida a Šalamúna. Je významné, že aj 7. aj 10. príkazanie presadzujú výlučnosť manželstva. Zákaz cudzoložstva naďalej uzatvára sexuálnu aktivitu do manželstva. Zábranu požadovať si ženu bližneho nemožno obmedzovať len na sexuálnu túžbu. Človek si môže žiadať iného manželku z rôznych dôvodov. Ale zákaz žiadostivosti sa týka srdca a pokrýva oblasti, ktoré zabráňujú narušeniu jednoty manželstva.

Keď sa dostaneme do knihy Levitikus, uvidíme, že táto kniha je postavená na myšlienke, že Boh oddelil Izrael spomedzi ostatných národov, aby bol jeho

vlastným ľuďom. Z tohto dôvodu Izrael má byť svätý, lebo Hospodin Boh je svätý (Levitikus 20:26). Božia svätosť sa prejavuje v jeho celistvosti a úplnosti. Boh je odlišný od ľudských bytostí. Izrael má byť odlišný od ostatných národov a túto odlišnosť má prejavovať nasledovaním Božích ciest. Celosť a úplnosť možno nájsť len v totálnej oddanosti Hospodinovi.

Takzvaný Kódex svätosti (Levitikus 17-26) obsahuje explicitné pokyny ohľadne sexuálneho správania (najmä kap. 18 a 20). Obmedzenia a zákazy, ktoré sa tam nachádzajú, ukazujú, že celistvosť a úplnosť človeka vzhľadom na jeho sexuálnu prirodzenosť sa prejavuje v jeho oddanosti svojmu manželskému partnerovi. Cudzoložstvo a sex mimo manželstva sú zakázané rovnako ako nevhodné manželské vzťahy. Navyše, človek nemá mať sexuálne vzťahy s určitými príbuznými. Hebrejčina hovorí v tejto súvislosti o „odhalení nahoty.“ Pre tento zákaz neudáva žiaden dôvod, okrem príbuzenstva. Niektorí odborníci argumentujú, že je to preto, že takéto vzťahy vedú k neplodnosti alebo postihnutému potomstvu. Tento argument sa zakladá na niektorých indiciách v Levitiku 20:20-21. Aj skutočnosti zo skúsenosti podporujú túto myšlienku. V každom prípade sa zdá, že manželstvo – vzťah, ktorým sa príbuzenstvo zakladá – je ohrozené, ak do neho vstupujú príbuzní.

Oddanosť je podstatná pre ten typ vzťahu, ktorý si Boh želá. Cudzoložstvo už svojou podstatou ničí manželské vzťahy. Preto sa javí, že trest smrti nie je len zodpovedajúcou pokutou, ale aj symbolom toho, čo sa vlastne deje. Obaja, aj muž aj žena, mali zomrieť. Moderným čitateľom tento príkaz znie brutálne a primitívne. Nevieme, ako často sa tento trest aj vykonával. Príkaz však ukazuje vážnosť sexuálnej a manželskej vernosti. Ak sexuálny styk vytvára osobnú a pokračujúcu väzbu, potom akt nevery zasahuje priamo podstatu manželstva, základy rodinného a spoločenského života. Zavedenie trestu smrti za cudzoložstvo pôsobí ako megafón, ktorý zosilňuje Božiu zvesť o tom, kde sa nachádza život a dobro.

Napriek prikázaniam, ktoré napomínajú k manželskej vernosti, Mojžiš pripúšťa, že muži sa budú rozvádzať so svojimi manželkami (Deuteronomium 24:1). Zavádza spôsob, ako riešiť situáciu a ako obmedziť škody. Ježiš nám hovorí, že Mojžiš toto neurobil nato, aby ustanovil nový ideál pre manželstvo. Naopak, Mojžiš dovolil rozvod pre tvrdosť srdca (Evanjelium podľa Matúša 19:8). Ľudia mali vo svojom vnútri pevné zámery, ktoré prekrúcali Božiu vôľu. Existuje predpoklad, že Mojžiša k tomuto nariadeniu vyprovokovala konkrétna prax. Možno, že Mojžiš chcel zastaviť praktiky mužov, ktorí odstavili svoje manželky, aby mali krátku medzihru s inými ženami v krátkodobom manželstve, a potom si vzali späť pôvodné manželky. Ak to bolo skutočne tak, potom je jasné, že taká prax by bola ohavnosťou v Božích očiach, lebo brala manželský zväzok na ľahkú váhu. Zjednocujúca funkcia sexuálneho styku posilňuje mnohé zákony v Deuteronomiu 22. Ak vyjde najavo, že muž znásilnil pannu, potom musí

zaplatiť výkupné jej otcovi a oženiť sa s ňou. Nesmie sa s ňou rozviesť (Deuteronomium 22:28-29). Taký zákon sa z našej kultúrnej a historickej perspektívy zdá byť veľmi nespravodlivý voči žene, ale logicky vyplýva zo zjednocujúceho charakteru pohlavného styku. Sexuálnym stykom sa vytvára jednota a Zákon deklaruje túto jednotu. Tvrdosť tohto zákona sa nepociťovala natoľko v kultúre, kde si ľudia vo všeobecnosti nevyberali svojich manželských partnerov. Individualizmus a svojvoľnosť moderného západného človeka robí zdanie tohto zákona zvlášť brutálnym. Lenže individualizmus a svojvoľnosť dnešných dní spôsobila oveľa väčšie škody ako mohol spôsobiť tento zákon.

Je mnoho indikátorov, ktoré ukazujú, že v Starej zmluve bolo manželstvo založené na zmluve. Pripomeňme si, že hebrejské slovo pre zmluvu (*berit*) má koreň, ktorý znamená zväzok alebo puto. Ako sme videli, vyjadruje vzťah, ktorý je založený na oddanosti, ktorá sa vyjadruje sľubmi a záväzkami. Výraz sa týka vzťahu, ktorý má charakter spoľahlivosti a trvalosti. Vzťah medzi Bohom a Izraelom sa pripodobňuje zmluvnému manželstvu (Ozeáš 1-3, Jeremiáš 3:1-5). Analógia Boha ako manžela a Izrael ako nevesty zdôrazňuje ideál monogamného manželstva a potvrdzuje použitie jednotného čísla pre muža a ženu v Genezis 2:24. Práve tak ako Izrael má mať len jedného Boha, tak aj muž má mať len jednu ženu. Očakáva sa vzájomná vernosť.

Manželská zmluva sa robí srdcom. Dvojité stránka ľudskej prirodzenosti vysvetľuje jednotu sexu a manželstva. Jednota manželstva má vnútornú a vonkajšiu stránku. Zahŕňa porozumenie a oddanosť. Myseľ a vôľa sa kombinujú s emóciami, aby formovali zámer byť verným partnerom pre druhého. Oddanosť vyjadrená v manželskej zmluve je podujatím vnútornej bytosti. Ale vnútorná bytosť je integrovaná s vonkajšou bytosťou – s telom. Partneri v manželstve dávajú a prijímajú jeden druhého ako osoby skrze pohlavný akt. Sexuálny styk je aspektom vzájomného poznania. Svojou podstatou je to akt oddanosti. Preto akt cudzoložstva sa považuje za akt zrady. Prvok oddanosti a poznania, ktorý je taký podstatný pre zmysel sexuálneho styku, tiež vysvetľuje, prečo je vo Svätom Písme povrchný alebo neviazaný sex morálne odporný. Odtrhnúť pohlavný akt od jeho základu v oddanom osobnom vzťahu manželstva znamená zničiť jeho základnú podstatu. Mimo manželskej oddanosti je sexuálny akt trivializovaný. Je zredukovaný z veľkolepého aktu osobného poznania na niečo oveľa všednejšie.

Pieseň Šalamúnova nám poskytuje meditáciu o ľudskej láske (Dumbrell, 1990, ss. 234-23). Jej cieľom je opis úplnosti, ktorú ľudská láska dokáže poskytnúť. Kniha nám ukazuje spôsob, akým sa dvaja stávajú jedným. Ľudská láska sa považuje za silnejšiu ako smrť (8:6-7). Témy záhrady, stromov, kvetov a plodov, ktoré nájdeme vo Veľpiesni, nás vracajú späť do záhrady Eden. Často používa erotické predstavy, aby prezentovala ľudskú

lásku živo a bez zábran. V tejto záhrade lásky človek nájde aj prameň života (4:15) a zážitok ľudskej lásky je vrcholom ľudskej radosti (2:3,13, 4:3,13-14, 6:7, 7:2,8). Lenže taká láska je možná iba v rámci hraníc, ktoré záhrada Eden stanovila. Dá sa nájsť len v úplnej oddanosti a vzájomnej dôvere.

Božie kráľovstvo ustanovené (Ježiš Kristus)

V evanjeliách nenájdeme podrobné pojednanie o manželstve. Ježiš ho však vnímal pozitívne (Evanjelium podľa Jána 2:1-12) a pevne trval na monogamnom ideáli z Genezis 2:24. Jeho diskusia o rozvoze (Evanjelium podľa Matúša 5:32, 19:1-12, Evanjelium podľa Lukáša 16:18) odhaľuje, že manželskú prísahu považoval za bezpodmienečnú. Závazky zo zmluvy manželstva nie je morálne možné odsunúť nabok. Keď apoštol Pavol argumentuje, že kresťan by nemal mať sexuálny styk s prostitútkou (Prvý list Korint'anom 6:12-20), čerpá svoj argument zo zjednocujúcej podstaty sexuálneho styku, ako je popísaný v Genezis 2:24. Tvrdí, že kresťan je viazaný na Krista ako Pána (v. 15). Sexuálny styk s prostitútkou by viazal kresťana k prostitútke. Taký čin by implicitne viazal časť Kristovho tela k prostitútke (v. 15), čo teda v žiadnom prípade Boha nectí (v. 20).

Zdá sa akoby apoštol Pavol v Prvom liste Korint'anom 7 prejavoval nízku mienku o manželstve. Tento oddiel je v ostrom kontraste s veľmi vysokou mienkou o manželstve, ktorá sa uchovávala v celom Svätom Písme. Zdá sa, akoby apoštol Pavol tvrdil, že manželstvo je dobré len ako prostriedok proti sexuálnej nemravnosti. Podľa apoštola je treba uprednostniť celibát. Zo zvyšku kapitoly je však zrejme, že apoštol Pavol neznižuje hodnotu manželstva, ale kladie ho do kontrastu so vzťahom človeka k Bohu. Apoštol Pavol tvrdí, že vzťah človeka s Bohom má prednosť pred manželstvom, aj keď je manželstvo najbohatším a najhlbším ľudským vzťahom. Z hľadiska dejín spásy prišiel koniec. Boh ukončuje dejiny skrze dielo Ježiša Krista a zvestovanie evanjelia. Čas je krátky (v. 29). Terajšia podoba sveta sa miňa (v. 31), takže potreba hlásať evanjelium je naozaj veľká. Ľudia v celibáte môžu venovať svoju plnú pozornosť a čas zvestovaniu evanjelia. Avšak nie každý bol povoláný k celibátu. Sexuálna túžba a ovládanie týchto túžob je Božím darom (v. 7). Ak človek má dar celibátu, tak by ho mal využiť a venovať viacej času „veciam Pánovým“ (v. 32).

Skutočnosť, že manželstvo je vzťahom vzájomnej lásky, vyplýva z Prvého listu Korint'anom 7:3-7. Sú tu vyzdvihnuté dve stránky tohto vzťahu.

V manželstve telo človeka nepatrí jemu. Jeho telo patrí druhému. Manželskí partneri oddali seba jeden druhému. V dôsledku toho každá osoba má vydať seba do služby sexuálnych potrieb a túžob druhého. Partneri majú byť sústredení na druhého. Partneri môžu dočasne odoprieť sexuálne potreby druhého, ale musí to byť s ich súhlasom a len na krátky čas, aby ich Satan nepokúšal (Prvý list Korint'anom 7:5).

Apoštolova rada pre manželov (Prvý list Korint'anom 7:11-12), ktorú prijal od Pána, zodpovedá vzoru vzťahov vzájomnej lásky. Manžel sa nemôže rozvieť so svojou manželkou a manželka sa nemá odlúčiť od svojho manžela. Ak sa však od neho odlúči, má zostať nevydatá alebo sa zmieriť so svojim manželom. Každý má byť oddaný tomu druhému a keď sa vyskytnú ťažkosti, má pôsobiť odpustenie a pokánie. Ak nemožno dosiahnuť pokánie a odpustenie, potom je odlúčenie možné. Nové manželstvo nie je možné, lebo morálne záväzky vyplývajúce z manželskej prísahy sú stále záväzné. Pre veriach existujú len tieto dve možnosti: odlúčenie alebo zmierenie.

Oddanosť manželskému partnerovi sa nikdy nemôže vziať späť.

V liste Efezanom ukazuje apoštol Pavol paralelu medzi Kristovou oddanosťou svojmu telu, cirkvi, a manželovou oddanosťou svojej manželke (list Efezanom 5:29-33). Odvolávajúc sa na Genезis 2:24 ukazuje analógiu medzi Kristovou jednotou s cirkvou a jednotou medzi manželom a manželkou. Touto analógiou apoštol Pavol predpokladá, že pravú podstatu manželstva možno naplno pochopiť len skrze Krista. Manželstvo je znázornené na Božej láske a Božiu lásku možno skutočne a naplno vidieť len v Kristovej obetavej smrti na kríži. Manželstvo sa teda považuje za vzťah výlučnej oddanosti a služby pre dobro druhého.

Navyše, tak ako cirkev má jedného vodcu, aj rodina má mať len jedného vodcu. Jednota každej skupiny je porušená, ak má viac ako jedného vodcu. Koncept hlavy v manželstve sa v modernom svete stal odpudzujúcim kvôli jeho zneužitiu. Manželia panovali nad svojimi manželkami a premenili ich na slúžky. Ale biblický koncept hlavy má svoje miesto len v rámci vzťahov vzájomnej lásky. Modelom je Kristus, hlava cirkvi. On vydal seba v milujúcej službe cirkvi až za cenu svojho vlastného života. Koncept hlavy funguje v manželstve v rámci dialógu vzájomného záujmu a porozumenia a na základe vzájomnej služby. Nie div, že v zozname kvalifikačných požiadaviek pre dozorcov a vodcov cirkevného zboru dáva Nová zmluva vysokú prioritu manželskej vernosti (Prvý list Timotejovi 3:2). Božie kráľovstvo je kráľovstvom vzájomných vzťahov lásky a vodca v tomto kráľovstve sa musí držať modelu lásky, lebo inak povedie svoj cirkevný zbor preč od Božieho vzoru vzťahov.

Božie kráľovstvo završené (Ježišov návrat)

Sadúceji vypočúvali Ježiša hypotetickým prípadom, kde žena bola vydatá za siedmich bratov (Evanjelium podľa Lukáša 20:27-40, Evanjelium podľa Matúša 22:23-33, Evanjelium podľa Marka 12:18-27). Ich otázka bola priama a jednoduchá: „Ktorému z nich teda bude tá žena po vzkriesení manželkou?“ Ježišova odpoveď dáva do kontrastu terajší vek s prichádzajúcim. Tí, ktorí budú uznaní za hodných dosiahnuť budúci vek, už sa nebudú ženiť ani vydávať. Dôvod, prečo sa nebudú ženiť alebo vydávať, má zrejme dočinenia so skutočnosťou, že budú ako anjeli a už nezomrú. Je

zrejmé, že vzťahy vo večnosti sú odlišné od tohto veku. Manželstvo nie je súčasťou konečného stavu vecí. Hoci manželstvo ako vzťah vzájomnej lásky ukazuje typ vzťahov v Kráľovstve, ale ono nie je súčasťou konečnej reality. Napriek tomu však predznamenáva a predjíma vzťahy úplnej vzájomnej lásky zavŕšeného Kráľovstva.

Z hľadiska priebehu dejín spásy vidím význam tohto zjavenia jedine tým, že si pomôžem s Prvým listom Korinťanom 13:12. Tam nám apoštol hovorí, že budeme poznať ako sme aj boli poznaní. V tomto veku je sex a manželstvo najintímnejším poznaním, aké ľudia môžu jeden s druhým mať. Na rozdiel od toho Boh má priame a úplne intímne poznanie každého človeka. My sme celkom a úplne poznaní Ním priamym a netelesným spôsobom. Preto si myslím, že v budúcom veku budú mať ľudia poznanie a takú formu intimity vo vzťahoch, ktorá je priama a nezahŕňa ľudskú sexualitu. Budeme poznať všetkých našich blížnych, vrátane našich manželských partnerov, úplne intímnym a priamym spôsobom. Hoci tento názor je špekulatívny, je v súlade s princípom, že Božie kráľovstvo odráža Boží charakter. A trojjediný Boh sa teší intimite priameho poznania.

Záver

Preskúmali sme hlavné oddiely Biblie vzhľadom k podstate a zámeru sexu a manželstva. Priebeh dejín spásy naznačuje, že musíme venovať prvoradú pozornosť správam o stvorení. Tu sa nám odhaľuje neporušený obraz podstaty vecí. Manželstvo má dočinenia s opustením, príľnutím, stávaním sa jedným telom, nahotou a plodením. Pádom sa podstata vecí narušila a zámer sexu a manželstva podlieha márnosti. Zámer sexu a manželstva je jasne zjavený v Kristovi. Cieľom sexu a manželstva je vzájomná láska a pravá podstata lásky je odhalená na kríži. Je to obetavé dávanie seba pre dobro druhého. Keď použijeme svoju predstavivosť a pospájame jednotlivé dôkazy, dostaneme ideál, ktorý môžeme zhrnúť nasledovným spôsobom. Tento ideál má dva aspekty, ktoré sú v súlade s dvomi aspektmi ľudskej prirodzenosti. Prvý aspekt je zmluvný a zahŕňa vnútornú bytosť. V zásade je manželstvo zmluva alebo dohoda medzi mužom a ženou, ktorá je založená na vzájomnej láske. Láska je bezpodmienečná oddanosť jednej osoby pre dobro druhej v každej okolnosti života. Zámer a cieľ tohto typu osobného vzťahu je jedinečná forma jednoty. Ako taká poskytuje základ novej spoločenskej jednotke, do ktorej je vhodné, aby sa narodili a vyrastali deti. Manželský vzťah má mať všetky znaky a cnosti vzťahu vzájomnej lásky. Trhliny v oddanosti sa majú liečiť pokáním a odpustením.

Druhý aspekt zahŕňa vonkajšiu bytosť. Oddanosť vnútornej bytosti nachádza jedinečné vyjadrenie v telesnom akte lásky. Ukazovatele zo Svätého Písma o podstate sexuality a jej Bohom daných zámerov tiež potvrdzujú tradičný kresťanský postoj k podstate ľudskej sexuality, ktorú môžeme vyjadriť nasledovnými normami.

Podstata ľudskej sexuality je taká, že cieľ a zámer sexuálneho styku je vzájomné prebývanie a jednota. Pohlavný styk je predovšetkým aktivita, ktorou sa jedna osoba oddáva druhej osobe v rámci zmluvných záväzkov. Je to akt, ktorý by mal zahŕňať a symbolizovať vydávanie seba a prijatie druhého. V druhom rade pohlavný styk môže byť aktom plodenia. Sociálna jednotka, ktorá vyrastá zo zjednocujúcej podstaty sexuálneho styku, je vhodným prostredím pre výchovu detí. Osobné a vzťahové bytosti by mali byť vychovávané v rámci osobných vzťahov manželstva.

Sex a manželstvo sú dve stránky jednej reality. Korešpondujú s vonkajším a vnútorným aspektom ľudskej podstaty. Okrem uvedeného, biblický opis sexu a manželstva zahŕňa všetky tri prvky biblickej morálky – stvorenie, osobné vzťahy a spoločenstvo. Sexuálna forma ľudskej prirodzenosti nachádza svoj cieľ v pohlavnom styku. Na osobnej úrovni vzťahu je cieľom jednota vyjadrená vo vzájomnom prebývaní. Bipolárna jednotka vytvorená manželstvom je základom pre rozmnožovanie a rozvoj spoločenstva.

Grécky filozof, Platón, kategorizoval sexuálnu túžbu ako súčasť prirodzenosti, ktorú ľudia zdieľajú so živočíšnym svetom. Tento živočíšny aspekt ľudskej prirodzenosti nemal v Platónových očiach veľkú hodnotu v porovnaní s čistými ideami. Objavil sa aj myšlienkový prúd, ktorý považoval ľudskú sexuálnu aktivitu za niečo, čo je treba odmietnuť, dokonca ňou pohŕdať. Vyvinula sa tradícia, ktorá považovala ľudskú sexualitu za hanbu a od stredoveku pretrvala až do moderného sveta. Biblia nepozná takýto negatívny postoj k ľudskej sexualite. Iste, nesprávne užívanie sexu odsudzuje, ale správne vyjadrenie ľudskej sexuality považuje za duchovnú vec. Veľpieseň v Biblii oprávnene vidí sexuálnu lásku ako zdroj rozkoše. Videli sme, že sexualita mala byť vyjadrením oveľa širšieho osobného vzťahu, v ktorom muž a žena otvárajú svoju myseľ a srdce, aby ho zdieľali jeden s druhým. Je to akt vzájomnej lásky a prebývania, ktorý ani nevieme dobre popísať.

V takomto biblickom chápaní sexu a manželstva môžeme pochopiť, prečo sú témy sexu a manželstva vo Svätom Písme nerozlučiteľné. Podstata sexuálnej aktivity je taká, že manželstvo je jediným vhodným rámcom pre sexuálnu aktivitu. Tým, že sme našli biblický ideál vo vzťahu k sexu a manželstvu, naša úloha len začala. Našli sme ideál, ktorý bude slúžiť ako norma, podľa ktorej budeme hodnotiť mravnosť rôznych sexuálnych aktivít. Vo svetle tohto ideálu nie je prekvapením, že biblickí pisatelia neustále odsudzujú smilstvo (sex mimo manželstva), cudzoložstvo, znásilnenie a homosexuálne akty.

Musíme si však uvedomiť, že žijeme v padlom svete, kde sa stretáme s praktickými ťažkosťami. Objaviť ideál je len začiatkom. Uvádzať tento ideál do praxe môže byť oveľa ťažšie ako by sme očakávali. Padlý svet porušil ľudskú prirodzenosť a postavil bariéry do cesty dobrých Božích zámerov. Je oslobodzujúce, že kresťania nemusia brániť manželstvo.

Usilujeme sa len chrániť ľudské bytosti pred škodou, ktorú uvádzajú na seba vždy, keď konajú proti Stvoriteľovmu poriadku manželstva.

Literatúra

ASH, C. *Marriage; Sex in the service of God*, Nottingham, IVP, 2005, 394 s., ISBN 0-85111-994-8.

ASH, Ch. http://thegospelcoalition.org/publications/cci/christianity_and_sexuality

DUMBRELL, W. *The Faith of Israel*, Leicester: Apollos, 1990, 286 s. ISBN 0-85110-664-1.

MEIER, W.A. Asherah: Extrabiblical Evidence. In *Harvard Semitic Monographs 37*, Atlanta: Scholars Press, 1986.

O'DONOVAN, O. *Resurrection and Moral Order: An Outline for Evangelical Ethics*, Leicester, IVP, 1986, 284 s. ISBN 0-85111-745-7.

SCRUTON, R. *Sexual Desire*, London: Weidenfeld and Nicholson, 1986.

WEBB, B. Homosexuality in Scripture. In B. Webb (ed.), *Theological and Pastoral Responses to Homosexuality*, Adelaide: Openbook, 1994.

WENHAM, G. J. *Word Biblical Commentary: Genesis 1-15*, Milton Keynes: Word Publishing, 1991, 353 s. ISBN 0-85009-448-8.

WRIGHT, C. J. H. *Living as the People of God: the Relevance of Old Testament Ethics*, Leicester: IVP, 1983.

ThDr. Ing. Ján Henžel, PhD.
J. Kollára 7
934 05 Levice
Slovenská republika
Pedagogická fakulta UMB
Ružová 13
974 11 Banská Bystrica
jan.henzel@umb.sk
+421 905 756 336